

ΕΝΑ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ
ΕΝΑ best seller

Η αρχαία σκουριά

Του **Θανάση Θ. Νιάρχου**

Μπορεί στις εκλογές του 1977 το ΠΑΣΟΚ να έχει πιάσει 25,34% (ποσοστό ωστόσο που το εκτίνασε στον θρίαμβο του 1981) και η «Συμμαχία των προοδευτικών και αριστερών δυνάμεων» να έχει περιοριστεί στο 2,72%, αλλά τον προοδευτικό και αριστερό λόγο τον αισθάνεται κανείς ανηρό και πανταχού παρόντα. Αφού δεν είναι μόνον η «Συμμαχία» που τον εκφράζει, αλλά και το ίδιο το ΠΑΣΟΚ τον εγκαθιστά ως μια άμεση και κυριαρχική ανάγκη.

Μέσα σε αυτό το κλίμα, «Η αρχαία σκουριά» πέφτει σαν μια πέτρα σε βαθιά, ανήσυχτα νερά που τα κάνει σχεδόν αβυθόμετρα αλλά και ταραγμένα με έναν πολύ ουσιαστικό τρόπο. Η έκδοση άλλωστε συμπίπτει και με την απονομή του βραβείου Νομπέλ στον Οδυσσέα Ελύτη, γεγονός που μεταβάλλει την ατμόσφαιρα, με τη συνέργεια της «Αρχαίας σκουριάς», σε μιαν ατμόσφαιρα μονοπωλούμενη αποκλειστικά σχεδόν από την ποίηση και τον ώριμο, βαθιά επεξεργασμένο, ηθικά πολιτικό λόγο. Και πρώτα απ' όλα, τι τίτλος Θεέ μου! Πόσα διαχρονικώς αμαρτωλά και κοινωνικώς ατελώνιστα της ελληνικής ιστορίας δεν συνοψίζει.

Για την ίδια τη Μάρω Δούκα θα έλεγε κανείς πως τα προηγούμενα βιβλία της, «Η πηγάδα», «Πού 'ναι τα φτερά;» και «Καρέφιξ», υπήρξαν μια προετοιμασία για την κορυφαία κυκλοφορία και γέννηση ενός μυθιστορήματος οριστικού και καθοριστικού για την ελληνική πεζογραφία. Για να ακολουθήσουν την «Αρχαία σκουριά» έξι μεγάλα μυθιστορήματα, που το καθένα τους κλείνει με τον πλέον αυτάρκη και γενναίο τρόπο τον ευρύτατο κύκλο που το ίδιο ανοίγει, τόσο σε μεμονωμένους χαρακτήρες και ιστορικές περιόδους όσο και σε συμπλέγματα μιας κοινωνικά αβυθόμερης ανθρωπογεωγραφίας.

Τι είναι όμως «Η αρχαία σκουριά»; Το έχει συνοψίσει με πολύ καίριο τρόπο ο ποιητής Χριστόφορος Λιοντάκης: «Ενα μυθιστόρημα που καλύπτει ένα ευρύτατο χρονικό φάσμα. Εκτυλίσσεται στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης, καλύπτει την περίοδο της δικτατορίας με ιστορικές προβολές στο ψυχροπολεμικό κλίμα, τον Εμφύλιο, την Κατοχή και τη Μικρασιατική Καταστροφή. Στα δρώμενα του μυθιστορήματος συμμετέχουν πρόσωπα απ' όλα τα κοινωνικά στρώματα [...]».

Θα προσθέσουμε μόνο πως το σπουδαίο αυτό νεοελληνικό μυθιστόρημα γράφεται σε απόσταση αναπνοής από πολλά, σε σχέση με τα αφηγούμενα, γεγονότα. Η πεζογράφος φαίνεται να πιστεύει ότι ο ιστορικός χρόνος για να αποκτήσει το κύρος του λογοτεχνικού μύθου χρειάζεται να νοτίζεται από την άχνα των γεγονότων. Στη δημιουργικότερη ηλικία, εκείνη των 32 χρονών, η Μάρω Δούκα επιχειρεί το μεγάλο άλμα

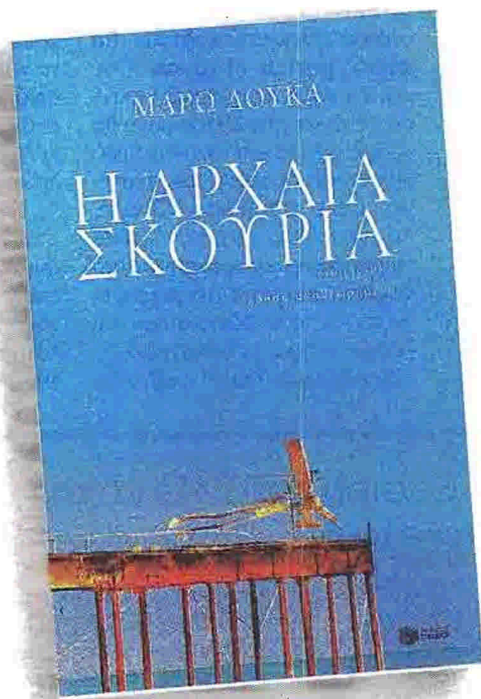

Η Λούλα Αναγνωστάκη συνηθίζει, όταν μιλάει για τα χρόνια που ζούσε ο Γιώργος Χειμωνάς, να λέει «τότε που όλα ήταν αλλιώς». Όταν το 1979 εκδίδεται «Η αρχαία σκουριά» της Μάρως Δούκα, όλα ήταν αλλιώς. Εννοούμε σε πολιτικό επίπεδο, αφού ακραιφνέστατα πολιτικό είναι και το ομώνυμο μυθιστόρημα της δημιουργού της «Ουράνιας μηχανικής»

και, αφού σταθεί στο σκοινί του αστροναύτη, ισορροπεί με τρόπο που προκαλεί μαζί με τον θαυμασμό και δέος. Μιλάει για γεγονότα χθεσινά ή προχθεσινά με τη νηφαλιότητα που κάνει θύτες και θύματα, ανεπίγνωστους ήρωες και πρόσωπα δίχως ταυτότητα, μορφές μιας τελικής τοιογραφίας.

Αν με «Το πλατύ ποτάμι» του Γιάννη Μπεράτη έχουμε τον πόλεμο του '40 σε μια σύνθεση που θα τη χαρακτήριζε κανείς επική, παρά την εμμονή στη λεπτομέρεια, με την «Αρχαία σκουριά» η δεκαετία του '70, κρίσιμη με έναν άλλον τρόπο για την Ελλάδα και τον κόσμο, σαλπίζει με ανοιχτές όλες τις αιμάσσουσες πληγές το μερδικό της σε μιαν αειθαλή μνήμη. Αυτό ακριβώς που έκανε τον Κώστα Σταματίου να γράψει στα «NEA» της 18ης Οκτωβρίου του 1980: «Αν δεν ήταν η αλλιώςικη, νεωτερική γλώσσα, θα έλεγα πως, χρονολογικά και θεματικά, «Η αρχαία σκουριά» είναι η συνέχεια της «Χαμένης ανοίξης» που δεν πρόλαβε να γράψει ο Τσίρκας. Είναι, πράγματι, ο άχαρος γολγοθάς της «γενιάς του '60» που ξεκίνησε με την έξαρση του Ανένδοτου και το σφρίγος των Λαμπράκηδων, για να πέσει απροετοίμαστη στη φάκα της «Εθνοσωτηρίου» και να περάσει το λούκι που έβγαλε στην αστραπή του Πολυτεχνείου, που τελικά, ταχυδακτυλουργικά, οικειοποιήθηκαν και εκμεταλλεύονται ακόμα οι πάντες - προπαγνός οι «απέξω»».

Τα θέματα όμως που δημιουργεί μια σημερινή ανάγνωση της «Αρχαίας σκουριάς» είναι πάρα πολλά. Στα τριάντα δύο χρόνια που έχουν μεσολαβήσει από την έκδοσή της ως σήμερα, όσο ακριβώς χρονών ήταν η συγγραφέας όταν την έγραψε, θα αναρωτηθεί κανείς τι έχει αλλάξει στην ελληνική κοινωνία. Αν και το σημερινό τοπίο σχεδόν δεν αναγνωρίζεται σε σχέση με την ατμόσφαιρα που υπήρχε πριν από τριάντα δύο χρόνια, η προφητικότητα της «Αρχαίας σκουριάς» φαίνεται ότι απλώς επαληθευμένη αλλά αξεπέραστη. Οι διαψεύσεις και οι προδοσίες στον ιδεολογικό χώρο επιδεινώθηκαν σε βαθμό που η διαφανόμενη στην «Αρχαία σκουριά» χρεοκοπία, σε όλα τα επίπεδα, να αποτελεί μια καθεστώς. Αν εύλογα αναρωπιόταν κανείς σε ποιο βαθμό η πτώση της Σοβιετικής Ενωσης προκάλεσε τριγμούς, αν όχι αφανισμό των προοδευτικών συνειδήσεων σε όλες τις χώρες του κόσμου, η «Αρχαία σκουριά», η γραμμένη δώδεκα χρόνια πριν από την ομώνυμη πτώση, μας βάζει το ερώτημα κάπως αντιστρόφα αλλά και πολύ πρώιμα. Κατά πόσο η χρεοκοπία των προοδευτικών δυνάμεων και η ένταξή τους στο «σύστημα», οπουδήποτε γης, προκάλεσε τον τριγμό και τον αφανισμό της μεγάλης σοσιαλιστικής Επανάστασης. Ερωτήματα που ένας Θεός ξέρει για πόσες δεκαετίες θα παραμένουν επίκαιρα...

Η συγγραφέας

Η Μάρω Δούκα γεννήθηκε στα Χανιά το 1947. Έχει τελειώσει το Ιστορικό και Αρχαιολογικό Τμήμα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει εκδώσει δύο βιβλία με νουβέλες («Η πηγάδα, κάτι άνθρωποι», «Πού 'ναι τα φτερά;»), μία σειρά διηγημάτων («Καρέφιξ») και οκτώ μυθιστορήματα («Η αρχαία σκουριά», «Η πλωτή πόλη», «Οι λευκές ασάλειτες», «Εισ τον γάτο της εικόνας», «Ενας σκούφος από πορφύρα», «Ουράνια μηχανική», «Αθώοι και φταίχτες», «Το δίκιο είναι ζόρικο πολύ»). Έχει τιμηθεί με το Βραβείο Νίκος Καζαντζάκης του Δήμου Ηρακλείου για το μυθιστόρημα «Η αρχαία σκουριά», με το Β' Κρατικό Βραβείο για το μυθιστόρημα «Η πλωτή πόλη» και με το Βραβείο Πεζογραφίας Κώστα Ουράνη της Ακαδημίας Αθηνών για το «Αθώοι και φταίχτες». Για το ίδιο μυθιστόρημα τιμήθηκε επίσης με το Βραβείο Balkanika.